

Я. В. Рудь, студ. гр. ОА 08-2, С. П. Римар, ст. викл.

Кіровоградський національний технічний університет, м. Кіровоград

Історичний розвиток економічної соціології

Сучасне українське суспільство переживає складний і болісний процес трансформації соціально-економічної системи, пов'язаний з подоланням монополії однієї форми (державної) власності, соціальної та духовної уніфікованості, становлення реального політичного та економічного плюралізму, формування громадянського суспільства, розвитку ринкового господарювання, інтеграції у світові господарські зв'язки. Труднощі трансформаційного періоду посилюються процесами глобалізації, утвердженням на світовій арені постіндустріального, інформаційного суспільства.

Зумовлені переходом до ринкової економіки масштаби перетворень у сфері економіки вимагають пильної уваги галузевої соціологічної теорії – соціології економіки – не тільки до підготовки професійних соціологів, а й до навчання соціологічним методам виміру та аналізу соціальних процесів усіх фахівців, пов'язаних з економічною та управлінською діяльністю.

Орієнтація на соціологічну підготовку працівників економічної сфери – одна з вимог сучасного суспільного розвитку. Ще одна – яскраво виражений ринковий контекст.

Наукове розуміння економічної соціології та розгляд проблем, пов'язаних з її виникненням та функціонуванням, було започатковано у працях фундаторів цієї соціологічної науки – Я. Смелзера «Соціологія економічного життя» (1965) та Т. Парсонса «Мотивація економічної діяльності» (1948). Але дослідження феноменів господарського життя із соціологічного погляду знаходимо ще у працях Арістотеля, Конфуція, Ксенофонта, Платона, Ціцерона та інших відомих діячів того часу. Пізніше розглядом даної проблеми займалися класики економічної соціології М. Вебера, К. Маркс, Т. Веблен та Ф. Енгельс, Ф. Вольтер, Ш. Монтеск'є, Дж. Мілль, А.Сміта.

Економічна соціологія – це особливий спосіб інтерпретації економічного процесу, що піддається аналізу шляхом уявного відокремлення від нього соціальних компонентів. Така інтерпретація означала б закріплення за економічною соціологією статусу простого сегмента економічної теорії. Економічна соціологія є насамперед, соціологічною наукою. Вона досліджує феномени господарського життя із соціологічного погляду. Сферою її інтересів і об'єктами дослідження є закономірності, що керують економічними процесами, коли ці процеси мають одночасно й характер соціальних процесів. Тому предметом економічної соціології стають економічні процеси та явища, що розглядаються в онтологічно обґрунтованій соціальній обумовленості, а також досліджується вплив цих процесів і явищ на соціальне середовище. Господарська поведінка аналізується в першу чергу з погляду мотиваційних структур, що визначають цю поведінку, однак об'єктом вивчення є насамперед мотиви економічно «спрямованої» поведінки, у якій економічні та соціальні компоненти утворюють очевидне та невіддільне один від одного єдине ціле.

На відміну від спеціальних економіко-соціологічних дисциплін, загальна економічна соціологія займається вивченням виключно загальних соціальних процесів, сфера дії яких, однак, обмежена просторово-часовими рамками або рамками окремих культур і цивілізацій. Тому теореми й докази в економічній соціології можуть претендувати на обмежену сферу застосування.

Економічна соціологія виходить, у першу чергу, з основної передумови про те, що ядром усього, що відбувається в економіці, є технологічний процес, корені якого беруть початок у системі соціальних відносин [3, С.7].

Місце і роль соціології економіки в суспільстві визначається її функціями:

- теоретично-пізнавальна функція – реалізується через дослідження соціально-економічних закономірностей економічного життя, прирощення нових знань у цій сфері;
- прогноуюча функція – полягає у визначенні найбільш ймовірних тенденцій та перспектив розвитку соціально-економічної діяльності, виходячи з пізнаних закономірностей їх розвитку;
- управлінська функція – полягає в забезпеченні системи управління економічною сферою адекватними і достовірними даними щодо стану вирішення соціально-економічних проблем та відомостей щодо ефективності процесу управління;
- ідеологічна функція – полягає в формуванні соціально-економічного світогляду у всіх учасників економічного життя, орієнтації на сучасний соціологічний погляд щодо ролі людини в соціально-економічних відносинах;
- соціальна функція – інформаційне забезпечення процесу економічної соціалізації індивіда в суспільно-економічні відносини, допомога у формуванні і розвитку соціально-економічної структури, суспільства, здійснення моніторингу соціально-економічної напруги в суспільстві.

Для реалізації названих функцій соціологія економіки спирається на категоріальний апарат та на загальносоціологічні і специфічні методи дослідження.

Серед основних категорій соціології економіки визначаються: людина, соціальна група, господарчі організації, соціально-економічні інститути, соціально-економічні відносини, поведінка, діяльність, свідомість, економічна культура, соціально-економічна структура, соціально-економічний статус, рівень життя та якість життя, потреби, мотиви, цінності і соціальні норми.

Навіть неповний перелік категорій свідчить про їх запозичення з інших наук: зокрема – зі соціальної філософії, соціальної психології, політичної економії, правознавства, загальної соціології тощо.

Такий термінологічний зв'язок з категоріями інших наук пояснюється, перш за все, тим, що соціологія економіки виділилась в окрему галузь науки в той час, коли інші науки вже були сформовані і мали свій категоріальний апарат, дія якого охоплювала спільні або споріднені явища, процеси, соціальні феномени [2, С.16].

У сучасній соціологічній думці ще не склалось загальновизнаної позиції щодо визначення історичних періодів розвитку соціології економіки.

Побуває думка, що соціологія економічного життя, як розробка соціальних підходів, до економіки сформувалася вже близько трьох століть. Її засновники прагнули пояснити соціальні зміни, що відбувалися в західноєвропейському суспільстві, виходячи з впливу на них поділу праці, стану економіки, урбанізації індустріального суспільства, трансформації соціальної структури. Так формувалася система соціологічних поглядів на продуктивну діяльність, «занурення» у контекст економічних змін, поступово перетворюючись на самостійну й авторитетну дисципліну.

У своєму розвитку соціологія економіки пройшла кілька основних етапів:

– перший етап (сер. – поч. 20-х рр. ХХ ст.), представлений роботами К. Маркса, Т. Веблена і М. Вебера, був етапом становлення економічної соціології. Вперше були поставлені і теоретично проаналізовані найважливіші проблеми «на стику» економіки й суспільства, розроблена альтернатива чистому «економізму» щодо розвитку економіки. На цьому етапі було здійснено теоретичну підготовку економічної соціології: формування базової методології цієї науки – принципів аналізу реальних процесів під кутом зору взаємозв'язку економіки й суспільства, розробки категорій, необхідних для опису цих взаємозв'язків;

– другий етап (поч. 20 – сер. 50-х рр. ХХ ст.) проходить під знаком бурхливого розвитку емпіричних соціологічних досліджень:

1) індустріальної (промислової) соціології;

- 2) соціології організацій;
- 3) теорії соціальної стратифікації і соціальної мобільності.

На цьому етапі відбулось накопичення фактологічної бази для формування цієї науки;

- третій етап (50-60-ті рр. XX ст.) пов'язують із домінуванням структурно-функціонального напрямку теоретичної соціології (Г. Парсонс, Н. Смелзер, К. Девіс, Д. Мур та ін) і спробами зв'язати економіку з іншими підсистемами суспільного життя. Розробляється соціальний контекст таких підсистем, як бізнес, ринок, таких процесів, як конкуренція, інфляція та ін. На цьому етапі відбулась інституалізація економічної соціології як одного з напрямів соціологічної науки;

- четвертий етап (кін. 60 – кін. 70-х рр. XX ст.) оцінюється як кризовий, зумовлений критикою методології структурного функціоналізму. Попри деякі невдачі щодо створення ідеальної концепції синтезу економічного і соціального аналізу, було розроблено орієнтовну парадигму для соціологічного аналізу зв'язків економіки й суспільства;

- п'ятий етап (із кін. 70-х до сьогодні). Визначається як етап «нової економічної соціології», яка, за Р. Сведбергом, набуває характеру «порівняльної макросоціології». На цьому етапі вона набуває характеру не стільки цілісної мононауки, як наукового руху, спрямованого на дослідження «стикових» економіко-соціальних проблем, притаманних розвинутим капіталістичним країнам [1, С.186].

Загалом сучасна економічна соціологія зосереджується на вирішенні таких завдань:

- дослідження соціальних механізмів, що визначають розвиток економічної сфери суспільства, регулюють економічну діяльність індивідів, спільнот і груп.;
- вивчення особливостей мотивації різних форм соціально-економічної поведінки людини (особистості чи соціальної спільноти), її впливу на процеси і результати економічного розвитку.
- з'ясування основних тенденцій і ефективності діяльності соціального механізму розвитку економіки;
- вивчення особливостей і ефективності впливу на людину та її економічну діяльність мотиваційних, статусних, культурних, управлінських соціальних регуляторів;
- дослідження спрямованості та особливостей впливу на зміну соціально-економічної структури суспільства існуючої в ньому економічної системи (планово-централізованої, ринкової);
- визначення раціональних напрямів економічної політики держави;
- дослідження конкретних соціально-економічних, соціокультурних і соціально-політичних умов функціонування економічної сфери суспільства.

Сучасний розвиток економічної соціології в Україні зумовлений складними соціально-економічними перетвореннями, пошуком шляхів подолання суспільно-економічної кризи, інтегрування у світове господарство. Увагу її привертає комплекс проблем, пов'язаних із процесами глобалізації. Як самостійний напрям, вітчизняна економічна соціологія робить перші кроки, зосереджуючись на аналізі економічних процесів у суспільстві, їх специфіки у загальноцивілізаційному контексті, нових різновидів і форм економічної діяльності, функціонування економічних інститутів тощо.

Список літератури

1. Заславская Т.И., Рывкина Р.В. Социология экономической жизни. Очерки теории. Новосибирск : Наука, 1991. – 446 с.
2. Лукашевич М. Соціологія економіки : Підручник для ВНЗ. – К. : Каравела, 2005. – 288 с.
3. Матвеев С. О., Лясота Л. І. Економічна соціологія : Підручник. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2006. – 184 с.
4. Радаев В. В. Экономическая социология. Курс лекций: Учеб. пособие. — М. : Аспект Пресс, 1998. — 368 с.
5. Соколова Г. Н. Экономическая социология: Учеб.для вузов. – М. : Выш. шк., 1998. – 368 с.

6. Соціологічна думка України / М. В. Захарченко, В. Ф. Бурлачук, М. О. Молчанов та ін. – К., 1996. – С. 23.
7. Черниш Н. Соціологія . Курс лекцій. – Львів, Кальварія, 1996. – 302 с.

Одержано 21.04.10

Т. В. Іванова, студ. гр. УТ-06, А. О. Чернишова, доц., канд. істор. наук
Кіровоградський національний технічний університет

Структура і види ділового спілкування

В статті описано процес взаємодії між людьми у вигляді спілкування, досліджено форми, функції та засоби спілкування. Проаналізовано психологічну структуру ділового спілкування, знання якої необхідно сучасному менеджеру для налагодження контактів з партнерами та успішного керування підлеглими. **спілкування, зміст спілкування, ціль спілкування, засоби спілкування, комунікативна, інтерактивна і перцептивна сторони спілкування**

Спілкування – складний процес взаємодії між людьми, що полягає в обміні інформацією, а також у сприйнятті і розумінні партнерами один одного. Суб'єктами спілкування являються живі істоти, люди. Саме тому вивчення процесу спілкування є надзвичайно актуальним.

Спілкування характерне для будь-яких живих істот, але лише на рівні людини процес спілкування ставати усвідомленим, зв'язаним вербальним і невербальним актами. Людина, що передає інформацію, називається комунікатором, що одержує її – реципієнтом.

Вивченням проблем ділового спілкування займаються багато вчених – психологів, соціологів, економістів. Найбільш детально структуру і види ділового спілкування досліджували такі українські вчені, як Палеха Ю. І., Щекін Г. В., Зусін В. Я. та інші.

У спілкуванні можна виділити ряд аспектів: зміст, мета і засоби.

Зміст спілкування – інформація, що у міжіндивідуальних контактах передається від однієї живої істоти іншому. Це можуть бути зведення про внутрішній (емоційному і т.д.) стані суб'єкта, про обстановку в зовнішній середовищі. Найбільш різноманітний зміст інформації в тому випадку, якщо суб'єктами спілкування являються люди.

Засоби спілкування – способи кодування, передачі, переробки і розшифровки інформації, що передається в процесі спілкування від однієї істоти до іншого. Кодування інформації – це спосіб її передачі. Інформація між людьми може передаватися за допомогою органів чуття, мови й інших знакових систем, писемності, технічних засобів запису і збереження інформації.

Процес спілкування, по-перше, складається безпосередньо із самого акта спілкування, комунікації, у якому беруть участь самі комуніканти, що спілкуються. Причому в нормальному випадку їх повинне бути не менш двох. По-друге, комуніканти повинні робити сама дія, що ми і називаємо спілкуванням, тобто робити щось (говорити, жестикулювати, дозволяти «зчитувати» зі своїх облич деякий вираз, що свідчить, наприклад, про емоції, пережитих у зв'язку з тим, що повідомляється). По-третє, необхідно, далі визначити в кожному конкретному комунікативному акті канал зв'язку. При розмові по телефоні таким каналом є органи мови і слуху; у такому випадку говорять про аудіо-вербальному (слухо-словесному) каналі, простіше - про слуховому каналі. Форма і зміст листа сприймаються по зоровому (візуально-вербальному) каналі. Рукоштовування - спосіб передачі дружнього вітання по кінесико-тактильному каналі.